

PODKUPLJIVOST JAVNIH SLUŽB V BENEŠKI ISTRI 18. STOLETJA

Giuliano VERONESE

dipl. zgod., IT-33078 S. Vito al Tagliamento (PN), Via Marmora 26

IZVLEČEK

Sodeč po obsežni arhivski dokumentaciji je bila podkupljivost predstavnikov, ki jih je beneška vlada pošiljala v Istro, zelo pogost pojav.

Razloge za ta pojav gre zagotovo iskati tudi v dejstvu, da je bilo upravljanje 'obrobnih' podestatskih okrožij zaupano predstavnikom tistega patricijskega sloja, ki je bil, 'minoren' zaradi omejenih finančnih zmogljivosti in moči, pripravljen na vsakovrstne zlorabe, samo da bi zaokrožil svoje skromne prihodke. V kolektivni zavesti istrskega ljudstva je pogoltnost rektorjev dobila svoje mesto celo v pregovorih in rekih.

Marca 1788 je v Benetke pripotoval plominski prokurator Andrea Massalin, da bi sodišču glavarjev Sveta desetih posredoval spomenico s celo vrsto pritožb svojih someščanov. Dokument, ki ga je uredil sam prokurator, je vseboval niz težkih obtožb proti labinskemu rektorju Girolamu Soranzu, obdolženemu, po mnenju "prijazdetih", izsiljevanj in nasilja na račun "ubogih" prebivalcev plominskega kaštela.¹

Posebno nedopustni so bili podestatovi nenehni poskusi, da bi se do "nepoštenega dobička" dokopal za vsako ceno, tudi z uvajanjem novosti pri pobiranju davkov, pri čemer jih je višal ali si jih celo nanovo izmišljal, v brk vsem statutom in dotedanjim običajem. Še posebej so te davčne obveznosti bremenile ljudstvo v času gospodarskih razmer po globoki krizi v kmetijstvu, ki je prebivalstvo pahnila na rob lakote.

Plominčani se Svetu desetih ob tej priložnosti niso prvič pritožili zaradi Soranzovega "slabega vodenja". Že pred tem, septembra in oktobra leta 1787, so v

1 Državni arhiv Benetke (Archivio di Stato di Venezia, v nadaljevanju ASV), Svet desetih, Kazenski procesi, Rašpor, šk. 16.

Benetke poslali spomenice s pritožbami na račun "izsiljevanj, nasilja in slabega vodenja tega državnega predstavnika".²

Svet desetih je zato aprila istega leta naročil kapitanu Rašporja, naj v razvid Soranzovih težkih dejanj sproži proces z ustreznim preiskovalnim postopkom.

Avgusta je kapitanov tajnik obiskal Plomin, kjer je podrobno izprašal celo vrsto prič in se prepričal, da so vsi soglašali z vsem, kar je bilo zapisano v spomenici, poslani v Benetke.

In tako se je izkazalo, da je rektor, ne oziraje se na običaje, ki so dotlej uravnavali odnose med podestatoma in ljudstvom, med prebivalstvom izzval veliko negodovanja. Pri tem ne gre spregledati, da so se podobna nezadovoljstva ob drugih priložnostih končala tudi tragično, kot se je to zgodilo ob silovitih ljudskih uporih v Rovinju v letih 1767 in 1781.

Leta 1787 so v Plomin pripotovale tri "brazzere" s tovorom "fermentona" in boba s Cresa in iz bližnjih avstrijskih krajev. Prebivalce je zajela prava evforija, saj bi bilo s tovorom žitaric mogoče vsaj za kratek čas omilili posledice hude lakote. Vendar je plemeniti Soranzo na tovor uvedel poseben davek in "zahteval," tako je zapisano v spomenici, "da morata prvi dve ladji plačati deset soldov na korec, tretja pa trintrideset dukatov"³ in to kljub dejstvu, da je bil Plomin "prosto pristanišče". Lastniki ladij, ki jih je s tem onemogočil ali ki davka niso hoteli plačati, so se odločili, da zapustijo pristanišče, "on /Soranzo/ pa jim je to dovolil in pustil deželo brez zaloga, na milost in nemilost lakoti".⁴

To pa ni bila edina podestatova zloraba. Sam je posedoval določeno količino ovsa, ki ga je verjetno dobil od same skupnosti in s katerim bi lahko, če bi ga prodal, vsaj za kratek čas omilil lakoto Plomincev. Vendar je hotel Soranzo z ovsem predvsem dobro zaslužiti, zato ga je raje prodal kar sosednjim Avstrijcem, ki so mu zanj ponudili največ.

V spomenici so bile navedene še druge zlorabe. V nasprotju z utečenim določilom, po katerem je lahko beneški rektor marca in aprila prodajal vino, ki mu ga je bilo oddalo ljudstvo, po ceni, določeni na podlagi "trenutne cene v dotičnem kaštelu",⁵ je Soranzo, "da bi še povečal uboštvo", svoje vino prodajal za tri solde dražje na sod.⁶

V zadnjem obdobju svojega mandata pa je podestat od domačinov zahteval še dajatev v višini nekaj dukatov za izvoz juncev na otok Cres, "potem ko mu za to ne pripada niti belič. To je le še dodatna dajatev, ki jo nalaga zgolj po svoji presoji".⁷

2 Ibidem.

3 Ibidem.

4 Ibidem.

5 Ibidem.

6 Ibidem.

7 Ibidem.

V končnem poročilu o procesu, ki ga je rašporski kapitan posredoval sodišču Sveta desetih, se je izkazalo, da so bile vse pritožbe prebivalcev Plomina utemeljene. Kljub temu, da so bili Jabinski statuti v spornih točkah jasni, se namreč podestat še zmenil ni zanje.

Konec leta 1788 je Svet desetih od rašporskega kapitana prejel vso procesno dokumentacijo, vendar je Soranza 13. julija 1792 oprostil vseh obtožb.⁸

V 18. stoletju in v obdobjih pred njim so bili podobni prizori korupcije v javnih službah zelo pogosti. Iz dokumentov v arhivih Sveta desetih in državnih preiskovalnih organov je najti kar lepo število poročil o slabi upravi beneških upraviteljev.

Nekaj primerov. Leta 1612 je kapitan Rašporja Francesco Priuli obvestil Svet desetih, da koprski svetnik, plemeniti Domenico Bolani, skupnosti že dvajset let dolguje zajetno vsoto denarja.

V istem pismu je rektor izpostavil primer Domenica Mora, nekdanjega podestata in koprskega kapitana, ki je mestni blagajni dolgoval tisoč in več dukatov in bil zato po odredbi Sveta desetih izgnan na Cres.⁹

Leta 1648 je kapitan Rašporja sprožil postopek proti vodnjanskemu podestatu Girolamu Zorziju zaradi "slabega upravljanja". Obtožil ga je prijateljskih stikov z zloglasnimi kriminalci, med katerimi naj bi bil tudi neki Francesco Torre, ki kljub obsodbi na dvajsetletni izgon "z več obtožnicami" zaradi tihotapljenja ni bil le "zakupni gost v mestni palači, temveč celo deležen zaščite presvetlega g. Girolama Zorzija".¹⁰ Veliko prič zatrjuje, je še zapisal kapitan v svojem poročilu Svetu desetih, kako "so v tistem kraju vsi prepričani, da prihaja pri nezakonitih zadevah do nedopustnih dogovorov, pri čemer ni oškodovana samo pravica, temveč tudi z davki obremenjeni meščani".¹¹ Ob različnih priložnostih je namreč podestat popustil "laskanju" denarja in darov in "zamižal na eno oko", ko je šlo za drobne prekrške.¹² "Slabo upravljanje" vodnjanskega podestata pa se je preneslo tudi na druga področja komunske uprave, kot na primer na upravljanje fontika.

Rašporski kapitan se je nadalje pritoževal tudi nad nepripravljenostjo rektorja, da bi "se uklonil ukazom in sklepom presvetlih sodnikov od tod in iz Kopra", ki so že večkrat posredovali v bran osebam, ki jih je bil rektor po krivici zaprl.

Nadalje je bil leta 1661 sprožen postopek proti Antoniu da Mostu zaradi nepravilnosti pri upravljanju Pulja.

Vodnjanski podestat je bil leta 1664 obtožen, da je proti podkupnini ukazal izpustiti nekega zapornika.

8 Ibidem.

9 ASV, Capi del Consiglio dei X, sk. 270, pismo z dne 31. 12. 1612.

10 Ibidem.

11 Ibidem.

12 Ibidem.

Številne primere podkupovanja je mogoče razbrati tudi iz pisem, ki so jih zaupniki državnih preiskovalcev pogosto pošiljali v prestolnico in v katerih so sodnike obveščali o navadah vseh vidnejših osebnostih.

Med temi je Bartolomeo Evaristo Petronio iz Pirana v nekem svojem poročilu preiskovalcem zapisal, da je Girolamo Barozzi od mornarjev, ki so ga spremljali, ko je prihajal v Piran, da bi prevzel svoje mesto v piranski upravi, zahteval denar, v zameno pa jim je obljubil naklonjenost v času svoje vladavine.¹³ Ko je Petronio poročal o primeru nekega ponarejevalca denarja, Vincenza Castra, je pristojnim svetoval, naj procesa proti njemu nikar ne vodijo v Rašporju, pa tudi v Kopru ne. V Rašporju "je N. H. Trevisan tesno povezan z gospodom Nicolettom Castrom /.../, sedanjim sindikom in prvim bratrancem samega Vincenza Castra. V Kopru pa tajnik Sorari, sicer pošten upravitelj, rad podleže priporočilom in spletkam".¹⁴ V svojih pismih je zaupnik nadalje naštel primere sramotnega obnašanja rašporskega kapitana, ki se je med obiskom kaštelov pod svojo upravo obnašal skrajno neprimerno svojemu položaju. Po nekem kosilu se je "šalil prav z vsakomer, se pretvarjal, da je pijan, plesal z ženskami, ki so mu bile najbližje, pa spet poljubljal tisto, ki je šla ravno mimo".¹⁵ Poleg tega so stroški njegovega obiska tako zelo obremenili vse, ki so si naprtili obveznost, da ga gostijo, da naj bi se po Petroniovih besedah v primeru ponovnega obiska "vsi kašteli družno zatekli po pomoč k Princu s prošnjo, naj prepreči razsipnost in nova bremena, ki jim jih nikoli prej ni bilo treba prenašati".¹⁶ V nasprotju z bahavimi opisi ceremonialov ob ustoličenju rektorjev, predvsem pa v nasprotju s podobo očetovske, a stroge pravice, ki jo je želela Beneška republika ustvariti pri svojih podanikih, je bila torej podoba beneškega patricija kaj klavrna. Samega Barozzija so ob njegovem prihodu v Rovinj novembra 1781 sicer sprejeli z vsemi častmi, na slovesnosti niso manjkale niti topovske salve z galej zalivskega kapitana in iz mestnih topov.¹⁷ In vendar je prihajal kar z dvomesečno zamudo, ker zaradi številnih "javnih" dolgov prej ni smel zapustiti prestolnice.¹⁸

Sicer pa pisma piranskega zaupnika državnim preiskovalcem niso vsebovala samo poročil o tovrstnem obnašanju. Sam kapitan je bil, denimo, osumljen prizanesljivosti pri izvajanju zakonov v primerih, ko mu je kdo ponudil darilo. Tako je o tem poročal Petronio: "Po nalogu njegove ekscelence kapitana velja novi zakon o prepovedi koz v bližini gozdov v javni rabi za vso provinco, na območju teh komun /v sodnem okolišu Buzeta/ pa so pri izvajanju zakona veliko bolj prizanesljivi

13 ASV, Državni preiskovalci, sk. 623.

14 Ibidem.

15 Ibidem..

16 Ibidem.

17 P. A. BIANCINI, *Croniche di Rovigno dal 1760 al 1806*, (uredil B. BENUSSI), Poreč 1910, str. 39.

18 Ibidem.

zaradi darila, katerega višina pa mi ni znana, saj so mnenja o tem različna. Po nekaterih govoricah naj bi šlo za pet soldov, po drugih pa za deset soldov na glavo, kar bi v tem okolišu, kjer teh živali ne manjka, zneslo več tisoč lir".¹⁹

Zaradi vedno novih poneverb, ponavljajočih se izsiljevanj in poskusov spreminjanja starih odnosov med rektorji in podložniki je prihajalo do pogostih protestov, ki so v 18. stoletju preraščali v številne upore, izbruhe nasilja in vstaje, med podložno ljudstvo pa sejali nezadovoljstvo, ki je neizogibno znova izbruhnilo z nekajletnim ali samo nekajmesečnim zamikom.

Lokalno zgodovino pisje v Istri je podkupljivost beneškega vodilnega razreda vestno beležilo in jo obravnavalo kot neke vrste endemno bolezen, kot eno številnih nesreč, ki so prizadele to provinco, kot nekaj, kar gre dodati mrzkosti davkov, kugi, lakotam in invazijam.²⁰

Podkupljivost se je počasi zajedla v samo kolektivno zavest lokalnih prebivalcev in se ohranila celo v pregovorih in ljudskih rekih.²¹

Ob soočenju s pojavom slabega upravljanja istrskih podestatskih okrožij je skušala beneška vlada to vprašanje reševati z uvajanjem strogih in ostrih zakonskih ukrepov. Eden takih je bila tudi ustanovitev prizivnega sodišča v Kopru leta 1584, ki mu je načeloval tamkajšnji mestni rektor skupaj z dvema svetnikoma in ki je bilo pristojno za območje celotne Istre. Na ta način naj bi beneška vlada učinkoviteje nadzorovala svoje predstavnike, razkrojene po nešteti majhnih podestatskih okrožjih, ki so imeli dotlej proste roke pri zlorabah in nezakonitih poslih.

Z zakonom iz leta 1584 so koprskega sodnika pooblastili za reševanje "vseh pritožbenih aktov na civilne ali kazenske postopke vseh rektorjev in sodnikov v Istri (brez izjeme)".²²

Očitno je šlo za ukrep, s katerim naj bi uvedli zelo natančen nadzor nad delovanjem rektorjev, ki tako niso mogli več računati na oddaljenost Benetk, zaradi česar se je pred tem marsikdo odpovedal pritožbi na tamkajšnja sodišča.

19 ASV, Državni preiskovalci, šk. 623.

20 Glej B. BENUSSI, *L'Istria nei suoi due millenni di storia*, Trieste 1924; G. CAPRINI, *L'Istria nobilissima*, Trieste 1905; B. ZILLOTTO, *Aspetti di vita politica ed economica nell' Istria del Settecento*, 'Pagine istriane', zvezek iz IV niza (1965).

21 B. BENUSSI, *L'Istria*, cit. na str. 362, op. 1: "Evviva el podestà novo ch'el vecio gera un lovo" (Živi naj novi podestat, je stari lopovščini bil brat), so pravili ljudje ob nastopu novega podestata.

22 *Leggi, decreti e determinazioni del Maggior Consiglio del Pregadi, del Consiglio di X e de' Pubblici Rappresentanti concernenti il buon governo dell'Istria*. Venezia 1683, knjiga I, str. 1. V primeru civilnih postopkov je lahko koprski sodnik "ustavil" vsak akt do višine 100 lir. Kar je bilo več, vendar ne nad 50 dukatov, je lahko "kot sindik in avditor" izničil. Kar pa je presegalo 50 dukatov, je lahko razveljavil "kot se mu je zdelo po zakonu". V kazenskih pravnih je lahko "potrdil" ali "ustavil" vsak akt in sodbo kateregakoli istrskega upravitelja, vključno z rašporskim kapitanom in puljskim grofom, pri čemer pa je morala avtoriteta državnih avogadorjev ostati neokrnjena tako pred kot po "opravljenem" procesu. (Ibidem).

Nova odredba senata iz leta 1618 je koprskemu sodniku nadalje nalagala, da mora "v primeru izsiljevanj ali drugih hujših prekrškov s strani rektorjev sprožiti postopek in ga posredovati nam ali pa, o tem obvestiti glavarje našega Sveta desetih".²³

Med rektorji manjših središč je ta vladni ukrep vzbudil močan odpor. Občutili so ga kot omejevanje svoje avtonomije, opredeljene z nalogami, ki jim jih je bil dodelil Senat in ki so jim kot beneškim predstavnikom posebno v Istri, Dalmaciji in na Vzhodu, zagotavljale velike pristojnosti na področju sodstva, kar je bila posebna značilnost beneškega prava. V resnici pa so te omejitve ranile samo dostojanstvo patricijskega sloja, vajenega zastopati Benetke v najhujših podestatskih okrožjih Istre. Nepričakovano so se namreč znašli v podrejenem položaju do drugih služb v provinci. In kot je bilo nedavno zapisano, "je avtonomija manjših središč na polotoku, kjer so beneški rektorji od nekdaj uživali veliko svobodo upravljanja, doživela korenit pretres. S tem ko so bili istrski rektorji vključeni v hierarhično lestvico, ki jih je postavljala v podrejeni položaj, so se tudi istrski kraji znašli pod določenim nadzorom".²⁴

Odpor do beneških ukrepov je bil tolikšen, da so morala osrednja sodišča marsikateriga podestata prenekaterikrat opozoriti na poslušnost, ki jo je bil dolžan koprskemu sodniku. Številni ukrepi za primere rektorske neposlušnosti pa so vključeni v zbirko zakonov iz leta 1683 v poglavju o sodnikovih pristojnostih.²⁵

Marca 1630 je bil na primer izolski podestat obsojen na kazen v višini 500 dukatov zaradi nespoštovanja sodnikovih odredb v zvezi s sodbami, ki jih je bil izrekel.²⁶

Julija 1633 so kapitanu Cresa zagrozili s kaznijo 500 dukatov, če v "osmih dneh po prejemu teh pisem ne bo posredoval na Naš (sodnikov) naslov kopij sodb, terjatev in postopkov, opremljenih s svojim podpisom in pečatom, ter v celoti spoštoval omenjenih pritožbenih pisem".²⁷

Motovunskemu podestatu, ki v prizivnem postopku ni upošteval sodnikovega posega v zvezi z neko njegovo sodbo, je senat marca 1634 poslal pismo, v katerem mu ukazuje, da "bo moralo v prihodnje Vaše presvetlo gospostvo izkazati dolžno poslušnost svojim nadrejenim" ter da je bil ta ukaz zabeležen "in aeternam memoriam, kot primer za vaše naslednike".²⁸

Akcija, ki se je lotila beneška vlada z ustanovitvijo koprškega prizivnega sodišča in z ukrepi, ki so sledili, je bila sicer odločna, v pomanjkanju ustreznih štu-

23 Ibidem, str. 14.

24 C. POVOLO, Particolarismo istituzionale e pluralismo giuridico della Repubblica di Venezia: il Friuli e l'Istria nel '600 - '700, Acta Histriae III, Koper 1994.

25 Leggi, decreti e terminazioni, cit.

26 Ibidem, str. 20.

27 Ibidem, str. 21.

28 Ibidem, str. 23.

dij pa še ni znano, v kolikšni meri je bila v resnici tudi učinkovita. Upoštevati je namreč treba, da je imel beneški predstavnik v Kopru na voljo omejena sredstva prisile, upravljanje province pa je spremljalo še veliko drugih težav. Koprski podestat Marin Gradenigo se je na primer v svojem poročilu ob koncu mandata leta 1608 pritoževal, češ da sodišče v obdobju njegovega mandata nikoli ni bilo v celoti zasedeno in da so morali svetniki v več presledkih nadomeščati rektorje, ki iz najrazličnejših razlogov niso zasedali svojih mest. 'Ubogi podložniki' so se zato morali odpovedati pritožbam in se, kot pravi, "vračati domov z nikdar vloženi pravdami"²⁹

Ob branju procesov zaradi podkupljivosti rektorjev v majhnih podestatskih okrožjih se izoblikuje izrazito negativna podoba beneških predstavnikov in pa vtis, da želijo iz svojega bivanja v teh krajih čimveč iztržiti, pri čemer se tudi nezakonitih načinov še zdaleč ne otepajo. V središču pozornosti teh podestatov pa je običajno denar.

S tem v zvezi so zanimive ugotovitve najnovejših študij o beneškem patricijskem sloju.

Če so v večja istrska upravna središča, kot sta Koper in Buzet, pošiljali rektorje iz srednje močnih patricijskih družin,³⁰ so za majhna podestatska okrožja, kakršna so bila Vodnjan, Novigrad, Rovinj, Labin, Buje, Umag ipd., običajno izbirali med manj premožnimi patriciji z majhnim političnim vplivom.

Vedeti je treba, da so znotraj beneške aristokracije vladale velike premoženjske razlike in da je prav lastninski element določal večjo oz. manjšo politično moč.

Sicer pa so potencialnemu rektorju največ blišča in morebitno odsokočno desko za bleščečo politično kariero zagotavljala tista podestatska okrožja, ki niso bila odvisna od državnega denarja in za katera je morala pravzaprav sama podestatova družina globoko seči v žep.

Predstavniki revnejšega patricijskega sloja, ki niso imeli dostopa do podobnih mest, so se morali zadovoljiti z manjšimi okrožji. V nasprotju z drugimi so imeli tam zagotovljeno plačo, s katero so si zaokrožili svoje skromne prihodke.

Za Beneško republiko je bilo vprašanje revnega patricijskega sloja zelo občutljivo, zato so ga skušali ublažiti z različnimi ukrepi, predvsem z zmanjševanjem političnih posledic pretiranih premoženjskih razlik znotraj aristokracije. V beneški politični ureditvi je namreč vsaj formalno veljala popolna enakost med patriciji, zato bi lahko prevelike premoženjske razlike izzvale nezadovoljstvo in negotovanje ter nevarno omajale že ustaljeno institucionalno ureditev.

29 BCV, Donà delle Rose, ms 179.

30 V Rašpor so pogosto pošiljali rektorje iz t. im. 'kroga' Štiridesetih, glej P. DEL NEGRO, La distribuzione del potere all' interno del patriziato veneziano del Settecento, 'I ceti dirigenti in Italia in età moderna e contemporanea', str. 311-337.

Primer državnega posega v prid obubožanemu plemstvu je uvedba patricijskih oskrbnin leta 1670. Šlo je za letna nakazila, podvojena v drugi polovici 18. stoletja (od 57.018 dukatov l. 1750 na 130.179 leta 1790), ki jih je Senat dodeljeval tistim patricijem, ki so iz različnih razlogov zabredli v revščino.³¹

Zaradi vse večje obubožanosti dela patricijskega sloja so v 18. stoletju sprejeli še druge ukrepe.³² V nekaterih podestatskih okrožjih so rektorjem povišali plače, nekaterim državnim predstavnikom pa so leta 1722 ukinili določene dajatve na plače.³³

Istočasno je Vrhovni svet povečal število upranih enot in tako olajšal zaposlovanje plemenitašev.

Sredi 18. stol. (1748) je beneška vlada ponovno povišala plače v upravnih enotah Terraferme, Istre, Dalmacije in Doževstva.³⁴

V drugi polovici 18. stol. so podobne ukrepe ponovili. V Istri so se povečale plače podestatom v Sv. Lovrencu, Miljah, Izoli in Bujah.

Medtem so nakazali tudi prispevke za potne stroške rektorjev ob njihovi namestitvi. Po osemdeset dukatov so prejeli podestati Milj, Izole, Pirana, Umaga, Novigrada, Grožnjana, Bal, Vodnjana, Poreča itd.

S tega zornega kota je bilo zaposlovanje obubožanega patricijskega sloja v majhnih istrskih podestatskih okrožjih in na območju Terraferme neke vrste socialna podpora. Benetke so na ta način "pomagale revnim, z njihovim zaposlovanjem v manjših upravnih enotah pa so istočasno zmanjševale socialno nevarnost, ki so jo predstavljali, njihovo gospodarsko ogroženost, predvsem pa vsaj na upravni ravni obnavljale enotnost sicer razbitega in diferenciranega družbenega sloja".³⁵

Druga plat medalje pa so bile skušnjave teh patricijev, da zlorabijo svojo oblast in se okoristijo z nezakonitimi zaslužki, kar je včasih imelo tudi dramatične posledice.

Skupnost je namreč rektorjem plačevala prispevek, določen na podlagi starih običajev. Vsaka morebitna sprememba, pa čeprav sporna bolj zaradi samega principa kot zaradi včasih povsem zanemarljivih ekonomskih posledic, pa je posegla v tradicionalne, že stoletja ustaljene odnose. Iz takih sporov je potem raslo nezadovoljstvo, ki je pogosto izbruhnilo v odprte in krvave upore, kot je dokumentirano v neki novi študiji o kolektivni neposlušnosti v 18. stol.³⁶

31 L. MEGNA, *Nobiltà e povertà. Il problema del patriziato povero della Venezia del '700*, 'Atti dell'Istituto di Scienze, Lettere ed Arti', 140 (1981-1982), str. 319-340.

32 Idem, *Riflessi pubblici della crisi del patriziato veneziano del XVIII secolo: il Problema delle elezioni ai reggimenti*, 'Stato, società e giustizia della Repubblica Veneta (sec. XV-XVIII)', druga knjiga, Roma 1985, str. 253-299.

33 Ibidem, str. 259.

34 Ibidem.

35 Ibidem, str. 258.

36 F. BIANCO, *Contadini, sbirri e contrabbandieri nel Friuli del '700*, Pordenone 1990.

Pri tem je treba poudariti, da, podobno kot pomalem v vsej Italiji in Evropi, ni šlo za dvom v avtoriteto Princa, temveč za slabo upravo in zlorabo njegovih predstavnikov, ki so blatili ugled in dobro ime prestolnice, h kateri so se podložniki v iskanju pravice in zaščite "spoštljivo in ubogljivo" vedno znova zvesto zatekali.

Sicer pa je iz pogostih oprostilnih sodb, s katerimi so se posebno v 18. stol. zaključevali postopki zaradi korupcije, mogoče sklepati, da so Benetke do določene meje tako obnašanje pravzaprav tudi same dopuščale. Občutek, da je bil to del nekakšne politične strategije najmočnejšega dela vodilnega razreda, je mogoče kljub nekaterim avtorjevim skrajnostim zaslediti v delu, zmotno pripisanemu očetu Paolu Serviti, kjer avtor med drugim trdi: "Ker je treba omogočiti življenje tistim, ki tega ne zmorejo, postane vladavina obubožanih priložnost za rop in ne za življenje. Kljub temu," nadaljuje avtor, "pa teh upravnih enot nikakor ne gre širiti, saj prinašajo še druge, veliko pomembnejše politične koristi. Na ta način namreč miruje vsa majhna aristokracija, podobno gadu, ki v mrazu ne more uporabiti svojega strupa. Če bi se vsi ti nezadovoljni plemenitaši dokopali do srednje velikega premoženja, bi hoteli tudi enako moč, kot jo imajo veliki, in že zaradi njihovega števila bi se iz tega lahko izcimila tudi zarota."³⁷ Slabo upravljanje, v katerega je 'male' rektorje silila revščina, je imelo še druge, pomembnejše posledice, zaključuje avtor dela. "Zaradi slabega vladanja in pogostega poseganja Velikih v njihovo delo ter zaradi hvaležnosti, ki so jo bili dolžni nadrejenim za svoje bivanje in skromno posest, so imeli v očeh meščanov status podložnikov."³⁸ Kljub temu pa nadzor ne bi smel biti prestrog "in dokler ne bi prišlo do pretiranih zlorab, ki bi vznemirile podložnike - v tem primeru je treba krivdo seveda javno pograjati, je priporočljivo zavzeti popustljivejše stališče, krivca pa kaznovati z obvezno poravnavo vseh dolgov"³⁹

Množica "barnabotov" (tako so imenovali plemenitaše, ki so pripadali revni aristokraciji) je ob različnih priložnostih že dokazala, kako nevarna je lahko za oblast. Posebno v 18. stol., ko so se razlike znotraj aristokracije, kar zadeva bogastvo in moč, poglobile, je postala ta nevarnost še očitnejša. Kot je napisal Marino Berengo, je "celotna beneška zgodovina druge polovice 18. stol. en sam neprekinjen napad sodnega plemstva in "barnabotov" na oligarhijo Senata, ki drži v rokah vse vzvode oblasti pod zastrašujočim pokroviteljstvom državnega preiskovalnega sodišča, ki postane kot organ politične policije edini vladni glasnik v najobčutljivejših zadevah".⁴⁰ Cilj številnih napadov je bil povrniti Vrhovnemu svetu

37 Delo, zmotno pripisano očetu Paolu Serviti: *Come debba governarsi internamente et esternamente la Repubblica Venetiana per havere il perpetuo Dominio, Venezia, pri Robertu Meietiju, 1685, str. 7-8.*

38 *Ibidem*, str. 8.

39 *Ibidem*.

40 M. BERENGO, *La società veneta alla fine del '700. Ricerche storiche*, Firenze 1956, str. 7.

in torej celotnemu telesu beneške aristokracije tisto oblast, ki se je postopoma osredotočila v rokah omejenega kroga patricijev.⁴¹ V tem smislu je treba tudi razumeti akcijo, naperjeno proti preveliki oblasti državnih preiskovalcev, ki jo je leta 1761 sprožil avogador Angelo Querini. Radikalnejša sta bila Carlo Contarini in Giorgio Pisano, ki sta okoli leta 1779 pripravila nove predloge za vzpostavitev 'stare' enakosti med patriciji.⁴² Oba poskusa 'prevrata' ustaljenega reda sta končala klavrno. Querinija so aretirali, Contarinija in Pisana pa zaprli. Prvega v kotorski, drugega pa v veronski grad.

---

41 Ibidem.

42 Ibidem. Glej gesla Angelo Querini, Carlo Contarini in Giorgio Pisano v Dizionario biografico degli italiani, Roma 1960.